

УДК378.016:34(043)

Літяга І.В.,

к.п.н., доцент кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЇ «СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ» ЯК ОСНОВА КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

Потреба у підготовці висококваліфікованих фахівців за спеціальністю «Соціальна педагогіка» пов'язана із кризовим станом суспільства, який зумовлений соціально-економічними негараздами, безробіттям, станом здоров'я та довкілля, послабленням ефективності педагогічного впливу інституцій, житловими проблемами та ін. Метою статті є розкриття сутності та специфіки професії «соціальний педагог» в контексті вивчення курсу «Вступ до спеціальності» студентами-першокурсниками. Зокрема, курс «Вступ до спеціальності» передбачає ознайомлення студентів із значенням, змістом, особливостями обраної спеціальності, розвиток у них професійних інтересів, формування правильного розуміння своєї спеціальності і перспективного погляду на неї. Проблема підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах є предметом уваги багатьох дослідників (О. Безпалько, І. Богданова, І. Зверева, А. Капська, Л. Міщик, О. Пенішкевич).

Навчальна діяльність у вищому навчальному закладі відрізняється своєю професійною спрямованістю. Необхідним є формування уявлення про соціального педагога як спеціаліста та визначення сфери його соціально-професійної діяльності. Соціальний педагог – це спеціаліст, зайнятий у сфері соціальної роботи або освітньо-виховної діяльності, який здійснює посередництво між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організовує їх взаємодію, об'єднує зусилля з метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей, підлітків, молоді як особистостей [6]. Основним призначенням соціального педагога є соціальний захист дитини, надання їй соціальної і медичної допомоги, уміння організувати її навчання, реабілітацію та адаптацію у суспільстві. Професійна соціально-педагогічна діяльність – це послідовна робота щодо соціального виховання дітей та підлітків у конкретному оточуючому їх мікросоціумі, яка направлена на їх успішну адаптацію, індивідуалізацію та інтеграцію в ньому. Предметом такої діяльності є процес соціального виховання дітей [3, с. 27]. Об'єктами соціально-педагогічної діяльності є окремі особи або соціальні групи, які потребують допомоги чи підтримки у процесі їх соціального становлення та розвитку. Разом із поняттям «об'єкт» у теорії та практиці соціально-педагогічної діяльності вживається термін «клієнт» – особа, яка звернулась із проханням про допомогу до відповідальної соціальної служби чи спеціаліста і користується їх послугами. Суб'єктами ж соціально-педагогічної діяльності є державні, громадські організації, фізичні особи, що реалізують соціальну політику та надають соціальну допомогу різним категоріям дітей та молоді [1, с. 53-55]. Соціальний педагог завжди представляє інтереси свого клієнта у якій би сфері він не працював, а саме:

- Сфера освіти – загальноосвітні і спеціальні школи, школи-інтернати, культурологічні центри, центри дитячої творчості, дитячі будинки.
- Сфера охорони здоров'я – дитячі лікарні, дитячі лікувальні санаторії, реабілітаційні центри, інтернати для дітей з обмеженими функціональними можливостями.
- Сфера охорони правопорядку – приймальники-розподільники для неповнолітніх, спецінтернати, міліція у справах неповнолітніх, колонії для неповнолітніх.
- Сфера соціального захисту – центри соціального обслуговування населення, притулки для неповнолітніх, кризові центри для жінок.
- Сфера соціального становлення і розвитку молоді – центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, клуби за інтересами, центри молоді сім'ї, громадські дитячі й молодіжні об'єднання.

У своїй роботі соціальні педагоги неодмінно мають чітко дотримуватись етичного кодексу, в основі якого лежать загальні етичні принципи та етика стосунків з колегами і

клієнтами. Щодо стосунків з клієнтами, то на першому місці мають бути обов'язки стосовно дитини, які не зменшують прав інших дітей. дотримання конфіденційності та поваги до ініціативи дитини та її самостійності. У стосунках із колегами необхідно дотримуватись поваги до професійного рівня колег та надавати їм допомогу у разі необхідності; поважати особливу, чи відмінну від вашої думку колеги стосовно конкретної проблеми; захищати колег від несправедливих претензій з боку адміністрації та державної влади. Також у своїй професійній діяльності соціальний педагог має виконувати ряд функцій, які відображають зміст його професійної спрямованості. Діагностична функція передбачає вивчення соціальним педагогом особливостей особистості, групи, а також направленість впливу на них задля визначення соціальної ситуації. Прогностична функція передбачає розвиток подій і створення певної моделі соціальної ситуації. Превентивна функція дозволяє передбачення розвитку соціальних аномалій, запобігання та обмеження асоціальних явищ, причин соціальної дезадаптації, забезпечення умов для формування соціально-позитивної спрямованості особистості. Правозахисна функція передбачає використання нормативно-правової бази щодо відстоювання прав і інтересів дітей та молоді на основі державних і міжнародних документів. Соціально-медична функція передбачає володіння навичками першої медичної допомоги, основами культури харчування та сприяння формуванню здорового способу життя. Комунікативна функція передбачає володіння навичками міжособистісного спілкування. Посередницька функція передбачає координацію зусиль різних спеціалістів щодо розв'язання певних соціально-педагогічних проблем. Професія – це вид діяльності людини, яка володіє комплексом спеціальних знань і практичних навичок, здобутих у результаті поглибленої загальної й спеціальної підготовки та досвіду роботи. Професія з'являється із конкретних потреб людини, після чого відбувається накопичення практичного досвіду та його поглиблене осмислення. Спочатку формується теоретична база професійної діяльності та розв'язується завдання підготовки кадрів. Керівництво узагальненими вимогами до підготовленості спеціаліста на рівні його теоретичного і практичного досвіду становлять кваліфікаційну характеристику професії «соціальний педагог» Вона складається з трьох частин. Це – посадові обов'язки соціального педагога, основні знання і уміння, якими він має володіти та кваліфікаційні вимоги, які передбачають отримання певної категорії. Згідно з посадовими обов'язками соціальний педагог має:

1. Виявляти категорії дітей та сімей, які потребують соціальної допомоги, а також категорії дітей, які потребують опіки, влаштування в лікувальні заклади та отримання різних видів допомоги.
2. Встановлювати причини соціальної дезадаптації і конфліктності у сім'ї, школі та оточуючому середовищі.
3. Сприяти координації зусиль різних організацій і установ щодо надання допомоги групам ризику та розв'язанню конфліктів і наданню гарантованого соціального захисту.
4. Надавати допомогу сім'ям і педагогічним колективам у соціальному вихованні.
5. Проводити соціально-педагогічні консультації, експертизу, і реабілітацію.
6. Брати участь у створенні центрів соціальної допомоги.

Придатність спеціаліста до виконання наведених посадових обов'язків визначається рівнем сформованості знань та умінь. До системи базових теоретичних знань соціального педагога належать знання: нормативно-правової бази діяльності, теорії та історії соціальної педагогіки, методик і технологій соціально-педагогічної діяльності щодо роботи з різними категоріями дітей, вікової психології, соціології, методів соціального управління і планування професійної дослідницької діяльності. Ці знання реалізуються у практичній діяльності і пов'язані з уміннями, якими має володіти соціальний педагог:

- аналітичні уміння, які передбачають теоретичний аналіз процесів, що відбуваються в соціумі; аналіз стану дитини та оточуючого її середовища; виокремлення проблеми дитини; аналіз спільної діяльності щодо усунення проблеми дитини;
- прогностичні уміння, які передбачають прогнозування вирішення проблеми дитини шляхом залучення її до спеціально організованої соціально-педагогічної діяльності; прогнозування розвитку особистості дитини з урахуванням проблеми, яка виникла перед нею;
- проєктивні уміння, які передбачають визначення конкретного змісту діяльності, виконання якої забезпечить планує мий результат;
- рефлексивні уміння, які передбачають самоаналіз власної діяльності соціального педагога на кожному етапі, осмислення її позитивних і негативних сторін;
- комунікативні уміння, які передбачають володіння навичками міжособистісного спілкування, розвиток взаємодії з клієнтом у позитивному напрямі.

Кваліфікаційні вимоги включають механізм отримання категорій і необхідні вимоги, які пред'являються до соціального педагога для отримання певної категорії.

Соціально-педагогічна діяльність належить до таких видів професійної діяльності, в яких не лише знання й уміння, а й особистісні якості впливають на її результативність.

Морально-етичні якості – чесність, доброта, альтруїзм, терпимість, справедливість, тактовність, емпатійність, конфіденційність, скромність, відповідальність, відвертість, уважність. Психоаналітичні якості – адекватна самооцінка, самоконтроль, самокритичність, прагнення до самовдосконалення, самоаналіз, само дисциплінованість. Педагогічні якості – комунікабельність, візуальність(зовнішня привабливість), красномовство, перцептивність(сприймання іншої людини), оптимізм. Психологічні характеристики – емоційна врівноваженість, низька тривожність, стійкість до стресів, творче мислення, добра зорова та слухова пам'ять, послідовність у діях, наполегливість, витривалість, уважність, спостережливість [2, с. 197]. Соціальний педагог за своїм професійним призначенням має засвоювати різні соціальні ролі, які залежать від стилю, рівня, досвіду діяльності і змінювати їх у залежності від ситуації та характеру проблеми, яка вирішується. Соціальна роль посередника є проміжною ланкою між особистістю та соціальними службами. Як захисник інтересів, соціальний педагог відстоює законні права особистості. Беручи участь у спільній діяльності, фахівець спонукає об'єкта до дії, соціальної ініціативи, розвитку здатності самому вирішувати свої проблеми. Як духовний наставник, він здійснює соціальний патронаж, турбується про формування моральних, загальнолюдських цінностей особистості. У ролі соціального терапевта соціальний педагог сприяє особистості у контактах зі спеціалістами відповідно профілю, допомагає у розв'язанні конфліктних ситуацій. А також він має відстоювати права підопічного, визначати методи можливого компетентного втручання у розв'язанні його проблем [5]. Отже, у процесі засвоєння курсу «Вступ до спеціальності» студенти-першокурсники мають не тільки засвоїти організаційні основи, структуру та наукову організацію праці у вищому навчальному закладі, а й сформувані уявлення про професію соціального педагога як спеціаліста.

Література

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. (для студ. вищ. навч. закл.) / О.В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208с.
2. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / І.М. Богданова. – К. : Знання, 2008. – 343с.
3. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова. – М. : ТЦ «Сфера», 2001. – 480с.
4. Пенішкевич О.І. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення навчального курсу: навчальний посібник / О.І. Пенішкевич, Л.І. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. – 336с.

5. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка: методичний посібник / Н.А. Сейко. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 260с.
6. Соціальна педагогіка: категорії і поняття: словник / [автори-укладачі Сейко Н.А., Коляденко С.М.]. – Житомир, 1999. – 55с.
7. Щербакова К.Й. Вступ до спеціальності : навч. посібник / К.Й. Щербакова – Вища шк., 1990. – 166с.

Літяга І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЇ «СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ» ЯК ОСНОВА КУРСУ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»

У статті розглядається сутність та специфіка професії «соціальний педагог» у контексті вивчення курсу «Вступ до спеціальності» студентами-першокурсниками, що надасть їм можливість сформулювати правильне розуміння обраної спеціальності та перспективні погляди на неї.

Ключові слова: соціальний педагог, вступ до спеціальності, кваліфікаційна характеристика, функції та сфери соціально-професійної діяльності соціального педагога

Литяга И.В.

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИИ «СОЦИАЛЬНЫЙ ПЕДАГОГ» КАК ОСНОВА КУРСА «ВСТУПЛЕНИЕ К СПЕЦИАЛЬНОСТИ»

В статье рассматривается сущность и специфика профессии «социальный педагог» в контексте изучения курса «Вступление к социальной педагогике» студентами-первокурсниками, что даст им возможность сформировать правильное понимание выбранной специальности и перспективные взгляды на нее.

Ключевые слова: социальный педагог, вступление к специальности, квалификационная характеристика, функции и сферы социально-профессиональной деятельности социального педагога

Lityaga I.V.

FEATURES OF THE PROFESSION OF "SOCIAL PEDAGOGUE" AS A BASIS FOR THE COURSE "INTRODUCTION TO THE SPECIALTY"

The article deals with the nature and specificity of the profession of "Social Pedagogue" in the context of studying the course "Introduction to the Specialty" by first-year students to enable them to form a correct understanding of the chosen specialty and perspective views of it.

Keywords: social pedagogue, introduction to the specialty, qualification characteristics, functions and areas of socio-professional activity of social pedagogue.